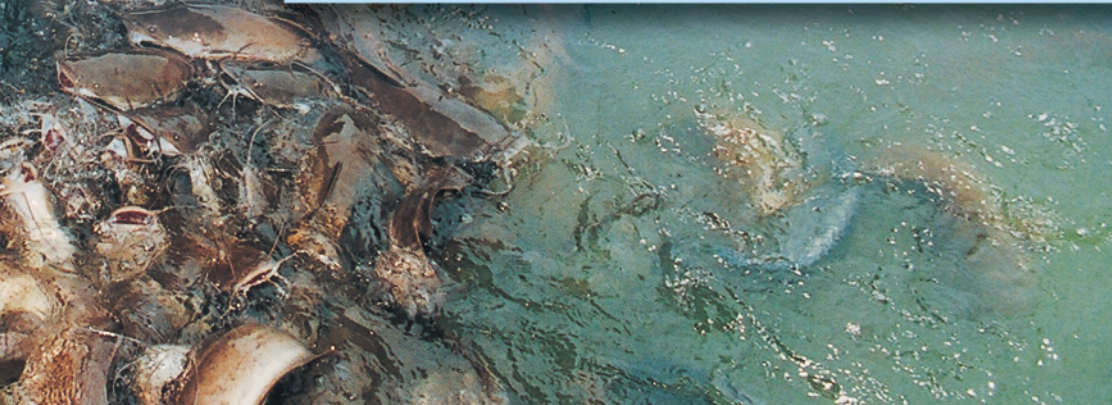

การเพาะเลี้ยง ปลาช่อน

ข้อมูล : สำนักวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด

เรียบเรียง/ออกแบบ : ปรียาภรณ์ เชวงชินวงศ์ และ รัชนีบุญย์ ทิพย์เนตร

จัดทำโดย : ส่วนเผยแพร่การประมง
กองพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการประมง กรมประมง

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

การเพาะเลี้ยงปลาตะกวด

กรมประมง
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สารบัญ

หน้า

แหล่งกำเนิดและการแพร่กระจาย	1
รูปร่างลักษณะ	2
ลักษณะเพศและการผสมพันธุ์ปลาสวาย	4
การอนุบาลลูกปลาสวาย	7
การเลี้ยงปลาสวาย	9
• การเลี้ยงปลาสวายในบ่อดิน	9
• การเลี้ยงปลาสวายในกระชัง	13
โรคและการป้องกันรักษา	15
คุณค่าทางอาหารและประโยชน์ของปลาสวาย	18
การแก้ปัญหาทากลิ้นสาปโคลนปลาสวายที่เลี้ยงในบ่อดิน	20
แนวโน้มของการเลี้ยงปลาสวาย	20

การเพาะเลี้ยงปลาสวาย

คำนำ

ปลาสวาย เป็นปลาน้ำจืดไม่มีเกล็ด มีรูปร่างคล้ายคลึงกับปลาเทพา ปลาโทโพ และปลาลังกะวาด พบแพร่กระจายในแถบประเทศลาว กัมพูชา เวียดนาม และไทย มีชื่อสามัญว่า Striped catfish มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Pangasius sutchi* Fowler เป็นปลาที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยนิยมนำมาเลี้ยงในบ่อตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 ทำให้ราษฎรมีอาชีพรวบรวมพันธุ์ปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ที่จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดอุทัยธานี เพื่อส่งขายให้เขตผู้เลี้ยงปลาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และกรุงเทพฯ ต่อมาเมื่อเพาะพันธุ์ปลาสวายได้สำเร็จก็ก่อให้เกิดการทำธุรกิจและส่งออกต่างประเทศ จึงได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางสามารถเลี้ยงได้ทั้งในบ่อหรือในกระชัง และยังสามารถเลี้ยงรวมกันกับปลาชนิดอื่นได้เป็นอย่างดี เช่น ปลาดุกเพียน ปลานิล ฯลฯ ปลาสวาย เป็นปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว และไม่ค่อยมีโรคพยาธิเหมือนกับปลาชนิดอื่นๆ นอกจากนี้ ปลาสวายยังกินอาหารได้เกือบทุกชนิด เช่น เศษอาหารจากครัวเรือน มูลสัตว์แห้งชนิดต่างๆ เช่น มูลไก่ มูลโค มูลสุกร เป็นต้น

แหล่งกำเนิดและการแพร่กระจาย

ปลาสวายมีแหล่งกำเนิดในประเทศอินเดียและพม่า ส่วนประเทศไทยมีแหล่งอาศัยอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำโขง รวมทั้งหนอง คลอง บึงที่เป็นสาขาของแม่น้ำดังกล่าว เช่น บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ และบึงสีไฟ จังหวัดพิจิตร

รูปร่างลักษณะ

ปลาสวาย มีลำตัวเรียวยาว ด้านข้างอวบกลม สันหลังค่อนข้างตรง ส่วนหน้าจะลาดลงไปถึงบริเวณปาก หน้ทู่ ปากกว้าง มีหนวด 2 คู่ ลำตัวมีสีขาวนวล บริเวณหลังมีสีดำหม่น บริเวณครีบบจะมีสีเหลืองอ่อน แต่ปลายหาง ครีบหลัง และครีบอกจะมีสีค่อนข้างหม่น ปลาสวาย ขนาดเล็กจะมีแถบสีดำพาดตามลำตัว

เปรียบเทียบระหว่างปลาเทโพ (มีจุดดำที่ครีบทู) กับปลาสวาย

อนึ่ง ลูกปลาสวายขนาดเล็กมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับลูกปลาเทโพ และปลาลังกะวาดมากซึ่งยากแก่การจำแนก ทำให้เป็นปัญหาต่อผู้ประกอบการ อาชีพจับปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ แต่ถึงอย่างไรก็ดีจากผลการศึกษาและ ค้นคว้าของนักวิชาการ พอสรุปข้อแตกต่างของลูกปลาทั้ง 3 ชนิดได้ดังนี้

ความแตกต่างระหว่างลูกปลาสวาย เทโพ และสังกะวาด

ลักษณะที่แตกต่าง	ลูกปลาสวาย	ลูกปลาเทโพ	ลูกปลาสังกะวาด
1. อัตราส่วนระหว่างความกว้างต่อความยาวของส่วนหัว	1:7.9-8.1	1:6.7-7.2	1:7.3-7.4
2. แนวส่วนหลัง	แนวส่วนหน้าและส่วนหลังของครีบทิ้ง อยู่แนวโค้งอันเดียวกัน	อยู่ในแนวเดียวกัน	ไม่อยู่ในแนวโค้งเดียวกัน
3. ก้านอ่อนของครีบท้อง	8-9 ก้าน	6 ก้าน	6 ก้าน
4. ปาก	มุมกว้าง	มุมกว้างกว่าสวาย เล็กน้อย	มุมแคบกว่าสวายและโทโพมาก
5. ซี่เหงือก	มากกว่า 12 ซี่	12 ซี่ มีลักษณะเป็นซี่เหงือกของปลากินเนื้ออย่างเด่นชัด	มากกว่า 12 ซี่
6. สีของครีบทิ้งและครีบทอก	สีดำจางพอสังเกตเห็นได้	สีดำเข้มชัดเจน	ไม่มีสี
7. สีครีบทง	สีดำจางๆ	สีดำเข้ม	ไม่มีสี
8. การหลุดขึ้นที่ผิวหนัง	หลุดขึ้นเร็วและสะบัดหางจนน้ำกระเด็น	หลุดขึ้นเร็วและสะบัดหางค่อนข้างเร็ว	หลุดขึ้นช้าๆ และไม่สะบัดหาง
9. การรวมฝูงและว่ายน้ำ	ไปเป็นฝูงเดียว หรือรวมกับปลาเทโพ	ไปเป็นฝูง หรือรวมกับลูกปลาสวาย	ไปเป็นฝูง ไม่รวมกับปลาชนิดอื่น

หมายเหตุ จากลักษณะที่แตกต่างดังกล่าวข้างต้น ผู้มีอาชีพรวบรวมลูกปลาสวายสามารถใช้เป็นหลักในการสังเกตได้ 3 ส่วน คือ ลักษณะแนวส่วนหลัง สีของครีบทิ้ง และครีบทอก การหลุดขึ้นที่ผิวหนัง

ลักษณะเพศและการผสมพันธุ์ปลาสวาย

ความแตกต่างระหว่างเพศผู้และเพศเมียของปลาสวายนั้น สังเกตได้ยากถ้าเป็นขนาดปลาที่ไม่โตเต็มวัย แต่ในช่วงฤดูการวางไข่และผสมพันธุ์ จะเห็นลักษณะภายนอกของปลาที่เด่นชัดคือ

- **ปลาเพศผู้** ท้องอูม กลมนูน พื้นท้องนูนมาก พอถึงเวลาที่ปลาเพศเมียมีไข่สุกเต็มที่พร้อมจะวางไข่ ลำตัวมีสีขาวยางนวล
- **ปลาเพศผู้** ท้องจะแบนเรียบ ไม่นูนเหมือนเพศเมีย พื้นท้องแข็งกว่า ช่องเพทรี แคบและเล็ก มีสีแดงอ่อนกว่าเพศเมีย มีส่วนของอวัยวะเพศยื่นออกมา

ปลาสวายเพศผู้

ปลาสวายเพศเมีย

การเปรียบเทียบความแตกต่างปลาสวายเพศผู้และเพศเมีย

ปลาสวายธรรมชาตินี้จะผสมพันธุ์ในฤดูผสมพันธุ์และวางไข่ตามธรรมชาติบริเวณที่มีน้ำท่วมช่วงฤดูน้ำหลาก ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม-ตุลาคม ปัจจุบันการเพาะพันธุ์ปลาสวายใช้วิธีการฉีดฮอร์โมนผสมเทียม ทำให้มีพันธุ์ปลาเพียงพอสำหรับการเลี้ยง สามารถเพาะพันธุ์ปลาได้ตั้งแต่เดือน เมษายน-ตุลาคม โดยใช้ฮอร์โมนสังเคราะห์ฉีดเร่งให้แม่ปลาสวายวางไข่เพื่อที่จะฉีดไข่ผสมกับน้ำเชื้อ ฮอร์โมนสังเคราะห์ที่ใช้ คือ ซูพรีแฟค (Suprefact) ผสมกับยาเสริมฤทธิ์ในอัตรา (ข้อมูลจาก ศพจ.นครสวรรค์) ซูพรีแฟค 20 ไมโครกรัม โมทิเลียม เอ็ม 10 มิลลิกรัม ผสมน้ำสะอาดหรือน้ำต้มสุกทิ้งให้เย็น ให้ได้ปริมาณ 1 ซีซี. ต่อแม่ปลา 1 กิโลกรัม ทั้งระยะประมาณ 8 ชั่วโมง ก็สามารถฉีดไข่ผสมกับน้ำเชื้อได้ เมื่อทำการผสมไขกับน้ำเชื้อต้องล้างด้วยน้ำสะอาดเพื่อขจัดคราบไขมัน แล้วนำไข่ที่ได้ไปปักในบ่อ หรือถึงปักต่อไป โดยภายในถึง/บ่อปักไข่ ต้องเพิ่มออกซิเจนผ่านหัวทรายตลอดเวลา เพื่อให้มีออกซิเจนเพียงพอต่อการฟักไข่ออกเป็นตัว ไข่ปลาสวายจะฟักออกเป็นตัวในระยะเวลาประมาณ 23-33 ชั่วโมง หลังจากวางไข่ที่อุณหภูมิ น้ำ 28-31 องศาเซลเซียส ลูกปลาสวายที่ฟักออกเป็นตัวใหม่ๆ มีความยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร ลักษณะใส โปร่งแสง และยังไม่ว่ายน้ำ จะพักตัวอยู่เฉยๆ ประมาณ 1-2 ชั่วโมง ลูกปลาจะแข็งแรงขึ้น แล้วจึงเริ่มเคลื่อนไหวโดยจะว่ายน้ำขึ้นลงในแนวตั้ง และว่ายน้ำขึ้นลงอยู่อย่างนี้เป็นเวลา 3 วัน ลูกปลาสวายแปลกกว่าลูกปลาชนิดอื่นๆ คือ ลูกปลาจะกินอาหารและกินกันเองตั้งแต่ปากเริ่มอ้าและถุงไข่แดงยังยุบไม่หมด ลูกปลาที่มีอายุตั้งแต่ 3 วันขึ้นไป ก็เริ่มว่ายน้ำไปมาในแนวราบได้ เมื่อลูกปลาสวายเจริญเติบโตมีอายุได้ 14 วัน ก็จะมีอวัยวะครบถ้วนเช่นเดียวกับปลาที่โตเต็มวัย

ชั่งน้ำหนักแม่ปลา ก่อนการผสมเทียม

การฉีดฮอร์โมนผสมเทียม

การรีดไข่แม่ปลาที่ฉีดฮอร์โมน

คนไข่และน้ำเชื้อให้เข้ากัน

นำไข่ที่ผสมน้ำเชื้อแล้วไปพัก

การอนุบาลลูกปลาสวาย

ปัจจัยสำคัญในการอนุบาลลูกปลาสวาย คือ ปริมาณและคุณภาพของอาหารที่ใช้เลี้ยง และน้ำจำเป็นต้องถ่ายเทอยู่เสมอ อาหารที่ใช้เลี้ยงได้แก่ ไข่แดงต้มบดละเอียด หรือลูกไรแดง ในทางปฏิบัติควรแยกลูกปลาที่ฟักออกใหม่ๆ ไปเลี้ยงในกระชังอื่นก่อน เมื่อลูกปลาอายุครบ 1 วัน ไข่แดงก็เริ่มยุบ จึงให้ไข่แดงต้มบดละเอียดโดยให้ครั้งละน้อยๆ หรือประมาณ 2 ชั่วโมงต่อครั้ง เป็นเวลา 1-3 วัน หลังจากนั้นจึงเลี้ยงลูกปลาสวายด้วยไรแดง และในช่วงนี้ควรปล่อยลูกปลาสวายลงบ่ออนุบาลที่เตรียมไว้ เพราะถ้าอนุบาลในกระชังต่อไปลูกปลาจะกินกันเอง

การอนุบาลลูกปลาสวายเพื่อจำหน่ายเป็นอาชีพหรือทางการค้า นิยมอนุบาลในบ่อดิน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้คือ

1. เตรียมบ่อดินที่จะอนุบาลลูกปลาให้สะอาด โดยกำจัดศัตรูปลา ใส่ปูนขาวและปุ๋ยคอกตามวิธีการของกรมประมง
2. การเติมน้ำลงบ่อและการปล่อยลูกปลา ทำได้ 2 แบบ คือ
 - 2.1 เติมน้ำลงในบ่อให้ได้ระดับประมาณ 20-30 เซนติเมตร ทิ้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์จึงเพิ่มระดับน้ำให้ได้ 70-100 เซนติเมตร จึงปล่อยลูกปลารายอ่อนลงบ่อที่เตรียมไว้ แต่ก่อนปล่อยลูกปลาควรกำจัดแมลงโดยเฉพาะมวนกรรเชียง ให้ใช้น้ำมันโซล่า 1 ลิตรต่อบ่อ 1 ไร่ บางคนใช้น้ำสบู่หรือน้ำผงซักฟอกผสมลงไปเล็กน้อยเพื่อไม่ให้น้ำมันจับตัว แล้วสาदनํ้ามันดังกล่าวให้ทั่วบ่อ และควรทำตอนกลางวันที่มีลมสงบ เมื่อกำจัดมวนกรรเชียงหมดแล้วเหลือแต่คราบน้ำมันบนผิวน้ำ ให้ใช้รำละเอียดหว่านที่คราบน้ำมันเพื่อให้รำจับคราบน้ำมัน แล้วปล่อยทิ้งไว้ให้ลอยไปติดขอบบ่อจึงใช้สวิงตักขึ้นมา

2.2 เติมน้ำในบ่อให้ได้ระดับ 20-30 เซนติเมตร ทั้งไว้ประมาณ 1-2 วันจึงปล่อยลูกปลาในขณะเดียวกันก็เพิ่มน้ำ วิธีการทำแบบนี้ไม่ต้องกำจัดมวนกรรเชียง ในระยะแรกการให้อาหารส่วนใหญ่จึงเป็นไข่แดงต้มบดละเอียด เพราะลูกไร่น้ำที่เป็นอาหารธรรมชาติในบ่ออาจมีไม่เพียงพอ

3. อัตราการปล่อยลูกปลาลงในบ่ออนุบาลประมาณ 300-400 ตัว ต่อตารางเมตร

4. การให้ไข่แดงต้มบดละเอียด ให้ได้วันละหลายครั้ง แต่ต้องสังเกตดูว่าเพียงพอหรือไม่

5. หลังจากนั้นประมาณ 5-7 วัน ให้คอยสังเกตเมื่อเห็นว่าลูกปลาเริ่มขึ้นมาที่ผิวน้ำ ซึ่งระยะนี้ต้องให้อาหารประเภทปลาบดในอัตรา 55-60 กิโลกรัม/ไร่หรือต่อลูกปลาประมาณ 300,000 ตัว ระยะต่อมาจึงให้อาหารเพิ่มขึ้น โดยอาศัยการสังเกตการกินอาหารของลูกปลาและระยะนี้ไม่จำเป็นต้องให้ไรแดง ลูกปลาที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างดีภายในระยะเวลา 4-5 สัปดาห์ จะมีขนาดยาว 2-5 เซนติเมตร

ลูกปลาสวายที่อนุบาล

การเลี้ยงปลาสวาย

การเลี้ยงปลาสวายประเภทเลี้ยงชนิดเดียวนั้น ปัจจุบันมีการเลี้ยงอยู่ 2 วิธี คือ การเลี้ยงในบ่อดิน และการเลี้ยงในกระชัง

ก. การเลี้ยงปลาสวายในบ่อดิน นิยมเลี้ยงกันมากในภาคกลาง ตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ลงมาถึงสุพรรณบุรี ปทุมธานี และกรุงเทพมหานคร แต่ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยง การให้อาหาร ตลอดจนการเจริญเติบโตค่อนข้างแตกต่างกันมาก ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดข้อแตกต่างดังกล่าว เช่น น้ำ และคุณสมบัติของน้ำที่ใช้เลี้ยงอาหารที่ใช้เลี้ยง วิธีการเลี้ยง และการจัดการ ตลอดจนการเอาใจใส่ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการเลี้ยงทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตามการเลี้ยงปลาสวาย ควรพิจารณาหลักการทั่วไปดังต่อไปนี้

1. ขนาดของบ่อและที่ตั้ง ควรเป็นบ่อขนาดใหญ่มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ขึ้นไป ความลึกประมาณ 2 เมตร ที่ตั้งบ่อควรอยู่ใกล้แหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง เพื่อสะดวกในการระบายน้ำเข้า-ออกได้ง่าย

2. การเตรียมบ่อ กรณีบ่อใหม่เพิ่งขุดเสร็จ บ่อในลักษณะเช่นนี้ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องเชื้อโรคที่ตกค้างอยู่ในบ่อ เพียงแต่บ่อใหม่จะมีอาหารธรรมชาติอยู่น้อย หากภายในบ่อมีคุณสมบัติของดินและน้ำไม่เหมาะสม ต้องทำการปรับปรุง เช่น หากตรวจเช็คพบว่า น้ำและดินมีความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) ต่ำกว่า 6.5 ต้องใช้ปูนขาวช่วยในการปรับสภาพในอัตรา 40-60 กก./ไร่ ระบายน้ำเข้าบ่อให้ได้ระดับ 10 เซนติเมตร ทิ้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์ แล้วใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยวิทยาศาสตร์ จากนั้นเพิ่มระดับน้ำให้ได้ 50 เซนติเมตร ทิ้งไว้ประมาณ 3-5 วัน เพิ่มระดับน้ำให้ได้ตามที่ต้องการ คือ ประมาณ 1-1.5 เมตร จึงปล่อยปลาลงเลี้ยงได้

กรณีบ่อเก่า หรือบ่อที่เคยผ่านการเลี้ยงปลามาแล้ว หลังจากที่ย้ายปลาออกหมดแล้ว สูบน้ำออกให้แห้งทิ้งไว้ 1-2 วัน ใส่ปูนขาวฆ่าเชื้อโรคพยาธิ และปรับสภาพความเป็นกรดเป็นด่างบริเวณพื้นบ่อ แต่ถ้าเป็นบ่อที่มีเลนอยู่มาก ควรทำการลอกเลนเสียก่อน จึงใส่ปูนขาวในอัตรา 120-200 กก./ไร่ จากนั้นตากบ่อทิ้งไว้อีก 1 สัปดาห์ แล้วจึงเริ่มเติมน้ำเข้าบ่อเหมือนกับที่อธิบายไว้ในบ่อใหม่ แต่ถ้าในกรณีที่บ่อนั้นไม่สามารถสูบน้ำให้แห้งได้ จำเป็นต้องกำจัดศัตรูปลาให้หมดเสียก่อน ศัตรูของลูกปลาสวายได้แก่ ปลากินเนื้อที่มีขนาดใหญ่กว่าลูกปลาสวาย เช่น ปลาช่อน ปลาดุก ปลากray หรืออาจจะเป็น ู กบ เขียด ต้องกำจัดด้วยการใช้

หางไหลสด ทบแช่น้ำ 1 คืน ใช้ประมาณ 1-2 กก. (ปริมาณน้ำในบ่อประมาณ 30-50 เซนติเมตร ต่อน้ำ 100 ลูกบาศก์เมตร)

โล่ดิน ใช้ 50-100 ppm. (ถ้าน้ำ 1,000 ลิตร ใช้ประมาณ 50-100 กิโลกรัม)

กากชา ใช้ประมาณ 13-15 กก. ต่อน้ำ 660 ลูกบาศก์เมตร
นำไปใส่ตาข่ายให้ทั่วบ่อ เมื่อศัตรูต่างๆ ดังกล่าวตายลอยขึ้นมาก็ต้องเก็บขึ้นมาทิ้งหรือฝังให้เรียบร้อย ไม่ควรปล่อยให้เน่าอยู่ในบ่อและต้องทิ้งระยะไว้ประมาณ 10 วัน เพื่อให้ฤทธิ์ของโล่ดินหรือกากชาสลายตัวเสียก่อน สำหรับน้ำที่จะนำเข้ามาในบ่อเลี้ยงใหม่นั้นต้องมีตะแกรงกรองเพื่อไม่ให้ไข่ปลา ปลา และศัตรูต่างๆ เข้ามาในบ่อได้อีก

3. **น้ำ** ต้องเป็นน้ำที่มีค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) อยู่ระหว่าง 6.5-7.5 และมีปริมาณออกซิเจนที่เหมาะสม คือ ไม่ต่ำกว่า 3 ppm./ 3 มิลลิกรัม/ลิตร

4. **การคัดเลือกพันธุ์ปลา** ควรพิจารณาหลักการง่ายๆ ดังนี้

- เป็นปลาที่สมบูรณ์ ไม่เป็นแผล ไม่แคะเก็รหรือพิการ และปราศจากโรค

- เป็นปลาที่มีขนาดไล่เลี่ยกัน เพราะปลาที่มีขนาดต่างกัน เมื่อถึงเวลาจับขายทำให้มีปัญหาเรื่องขนาดของปลาอาจถูกกดราคาลงได้ ซึ่งจะต้องคัดแยกปลาขนาดเล็กลำมาเลี้ยงต่อ

5. อัตราการปล่อย ควรมีขนาดค่อนข้างโตประมาณ 5-12 เซนติเมตร อัตราการปล่อย 2-3 ตัวต่อตารางเมตร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณ และคุณภาพของอาหารที่ใช้เลี้ยง

6. อาหาร ปลาสวายเป็นปลาที่กินอาหารได้ทุกประเภท ได้แก่ พืช สัตว์เล็กๆ ที่อยู่ในน้ำ แมลง ไส้เดือน หนอน และตะไคร่น้ำ เป็นต้น นอกจากนั้นการเลี้ยงปลาสวายยังสามารถใช้มูลสัตว์แห้งอื่นๆ เช่น มูลสุกร มูลไก่ มูลโค ฯลฯ มาเป็นอาหารโดยตรง ดังนั้น การหว่าสดูมาใช้เป็นอาหารของปลาสวายนั้นมีความสำคัญ เพราะในการเลี้ยงปลาสวายให้มีความสำเร็จ หรือให้ได้ผลกำไรขึ้นอยู่กับที่การหว่าสดูมาใช้เป็นอาหาร ถ้าหาวัสดุอาหารมาได้อย่างถูกต้องการเลี้ยงปลาสวายก็จะได้กำไร และในทางกลับกัน ถ้าหาวัสดุอาหารมาได้อย่างแพงก็จะได้กำไรน้อยหรือขาดทุน

นอกจากนี้ปลาสวายยังเป็นปลาที่สามารถเลี้ยงแบบผสมผสานกับสัตว์อื่นได้อีก เช่น ไก่ หมู เป็ด วัว ฯลฯ หรือเลี้ยงร่วมกับปลาอื่นๆ เช่น ปลานิล ปลาจิ้น ปลาดุกบิ๊กอุย อัตราการปล่อยตามตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 อัตราการปล่อยปลาสวายเลี้ยงแบบผสมผสาน

ขนาดบ่อ (ไร่)	พันธุ์ปลา (ตัว)	ขนาดเล้า (ตารางเมตร)	พันธุ์ไก่ (ตัว)	อาหารหลัก	อาหารสมทบ
15	นิล 60,000-67,500 สวาย 30,000-37,500 จิ้น 15,000	400	เนื้อ 10,000 สุกร 220	มูลไก่	รำ ปลายข้าว เศษอาหาร
10	นิล 50,000	400	ไก่เนื้อ 10,000 เลี้ยง 2 รุ่น	มูลไก่	รำ ปลายข้าว เศษอาหาร
5	ดุกบิ๊กอุย 200,000	200	ไก่เนื้อ 5,000 เลี้ยง 2 รุ่น	มูลไก่ เศษอาหาร	เศษอาหารจากร้าน อาหารเม็ด
5-10	ดุกบิ๊กอุย 300,000	400	ไก่เนื้อ 10,000 เลี้ยง 2 รุ่น	มูลไก่ เศษอาหาร	เศษอาหารจากร้าน อาหารเม็ด
1	นิล 500 สวาย 500 ปลาจิ้น 200	40	ไก่ไข่ 200 สุกร 3-5	มูลไก่ มูลสุกร	รำ ปลายข้าว เศษอาหาร

ตารางที่ 2 ผลตอบแทนการเลี้ยงปลาสวายแบบผสมผสาน

รูปแบบการเลี้ยง	ขนาด (ไร่)	ผลผลิตปลาทั้งบ่อ (ตัน)	ระยะเวลาการเลี้ยง (เดือน)
ไก่เนื้อ+ปลานิล+ปลาสวาย	15	19	มากกว่า 8
ไก่เนื้อ+ปลานิล+ปลาดูบ +ปลาสวาย	17	12	มากกว่า 8
สุกร+ปลานิล+ปลาสวาย	17	15	มากกว่า 8

ตารางที่ 3 การลงทุนสำหรับบ่อขนาด 15 ไร่ เลี้ยงไก่เนื้อร่วมกับปลานิลและปลาสวาย

ต้นทุนผันแปร (บาท)		ต้นทุนคงที่ (บาท)	ต้นทุนรวม (บาท)
พันธุ์ปลา	51,000	ค่าดอกเบี๋ย	36,000
อาหารสมทบ	15,500	ค่าเช่าที่ดิน	
น้ำมันเชื้อเพลิง	2,800	ค่าเสื่อมราคา	
สาธารณูปโภค			
+ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์	1,900		
ค่าแรงงาน	45,500		
รวม	116,700	รวม	รวม
		36,000	152,700

ผลผลิต 19,000 กิโลกรัม มูลค่า 160,000 บาท	ราคาปลา 8.42 บาท/กิโลกรัม กำไร 7,300 บาท
---	--

*ค่าแรงงานคิดเป็นรายวันๆ ละ 189 บาท ตลอดระยะเวลาเลี้ยง 8 เดือน
*ราคาขายปลาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 8.42 บาท
*ค่าจ้างเลี้ยงไก่ตัวละ 5-7 บาท จำนวน 10,000 ตัว/รุ่น ทุก 50 วัน รวม 4-5 รุ่น/การเลี้ยงปลา 1 รุ่น

7. การเจริญเติบโต การเลี้ยงปลาสวายในบ่อดินจะใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 8-12 เดือน ขนาดที่ได้ 1-1.5 กิโลกรัม ซึ่งเป็นขนาดที่จำหน่ายได้ในท้องตลาดทั่วไป
8. การจับ ถ้าจับปลาจำนวนน้อยให้ใช้แหหรือสวิง แต่ถ้าปลา มีจำนวนมากควรใช้อวน หรือเปือกล้อยม หากเป็นบ่อขนาดใหญ่ควรแบ่งตอน

ของบ่อด้วยมือหรืออวนก่อน แล้วใช้อวนล้อมจับส่วนที่ต้องการออก เพื่อไม่ให้ปลาในบริเวณที่เหลือมีอาการตื่นตกใจและเป็นแผลหรือบอบช้ำ

9. ผลผลิต ปลาสรวยที่เลี้ยงในบ่อดิน ในระยะเวลา 8-12 เดือน ได้ผลผลิตประมาณ 4,000-6,000 กิโลกรัมต่อไร่ ทั้งนี้แล้วแต่ความสมบูรณ์ของอาหารที่ให้และน้ำที่ใช้เลี้ยง ตลอดจนอัตราการป่วยและอัตราการรอด

ข. การเลี้ยงปลาสรวยในกระชัง การเลี้ยงปลาสรวยในกระชังนั้น เป็นการเลี้ยงที่ให้ผลผลิตสูงกว่าการเลี้ยงในบ่อดิน เป็นการเลี้ยงที่ได้รับความนิยมมากสำหรับราษฎรที่อาศัยเรือนแพในแม่น้ำ ลำคลอง แถบภาคกลาง เช่น จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี พระนครศรีอยุธยา ฯลฯ

หลักเกณฑ์การเลี้ยงปลาสรวยในกระชัง มีดังนี้ คือ

1. ที่ตั้งของกระชัง ควรตั้งในแหล่งน้ำจืดที่มีน้ำไหลถ่ายเทได้สะดวก เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หากเลี้ยงในอ่างเก็บน้ำควรตั้งกระชังให้อยู่ในบริเวณตอนบนของอ่าง ซึ่งมีกระแสน้ำพอที่จะช่วยถ่ายเทของเสียจากกระชังได้บ้างจะเป็นการดี และต้องหมั่นตรวจเช็คและทำความสะอาดกระชังอยู่เสมอ

2. วัสดุที่ใช้ทำกระชัง ส่วนใหญ่มักนิยมทำด้วยไม้เนื้อแข็งแต่มีอยู่บางส่วนที่ยังใช้ไม้ไผ่สาน นอกจากนี้ยังมีการใช้อวนโพลีเอทที่ลिनมาทำกระชังแต่ยังไม่แพร่หลายมากนักเพราะมีราคาสูง

3. ขนาดของกระชัง ถ้าเป็นกระชังอวนโครงเหล็กควรมีขนาด 4x4x1.5 เมตร และถ้าเป็นไม้ไผ่สานควรมีขนาด 2x5x1.5 เมตร นอกจากนี้ยังมีกระชังที่ทำจากไม้ จะมีขนาดประมาณ 8-15 ตารางเมตร ลึก 1.25-1.5 เมตร

4. อัตราการปล่อยปลาลงเลี้ยงในกระชัง ควรใช้ลูกปลาขนาด 7-12 เซนติเมตร ปล่อยในอัตรา 100-200 ตัวต่อตารางเมตร

5. อาหารและการให้อาหาร ใช้อาหารและส่วนประกอบของอาหารเหมือนกับที่เลี้ยงในบ่อ แต่มีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการให้อาหารปลาที่เลี้ยงในกระชังนั้น อาหารอาจจะฟุ้งกระจายขณะที่ปลาว่ายแย่งกันกินอาหาร จึงมีส่วนสูญเสียอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งอาจแก้ไขได้โดยใส่สารเหนียวผสมในอาหารที่ให้ และควรให้อาหารวันละ 1 ครั้งในปริมาณ 3-5 % ของน้ำหนักตัว

6. การเจริญเติบโต ขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของอาหาร หากเป็นกระชังขนาดประมาณ 10 ตารางเมตร ลึก 1.25 เมตร ปล่อยปลา 150-200 ตัวต่อตารางเมตร ใช้เวลาเลี้ยง 1 ปี จะให้ผลผลิตประมาณ 1,500 กิโลกรัมต่อกระชัง

7. การจับและการลำเลียงส่งตลาด การจับปลาสวายที่เลี้ยงในกระชังนั้นทำได้โดยใช้อวนล้อมจับในกระชังซึ่งง่ายกว่าการจับปลาในบ่อมาก ส่วนการลำเลียงปลาทางบกเพื่อให้ได้ปลาที่มีชีวิตไปขายในตลาดทำได้โดยรถยนต์ (บรรทุกเล็ก) ใช้ถังสี่เหลี่ยมขนาน้ำพอประมาณ ให้ท่วมตัวปลาแล้วใช้อวนปิดถึงการลำเลียงแบบนี้ควรทำตอนเช้ามืดหรือกลางคืน

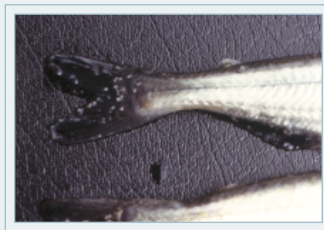
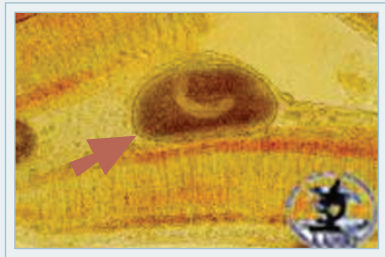
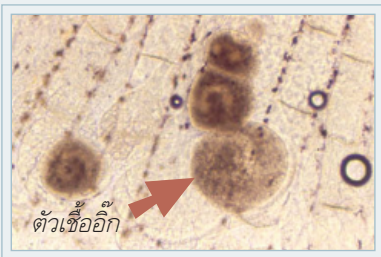
ผลผลิตปลาสวาย

โรคและการป้องกันรักษา

โดยปกติปลาสาวยจะไม่ค่อยเป็นโรคมานัก แต่อาจพบได้บ้างคือ

1. โรคที่เกิดจากพยาธิ “อิก” (*Ichthyophthirius* sp.) เกิดได้กับปลาทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ จัดเป็นโรคที่ทำความเสียหายให้กับผู้เลี้ยงปลามากที่สุด เนื่องจากตัวเต็มวัยของพยาธิจะอยู่ใต้ผิวหนังของปลาและดูดเลือดกินเป็นอาหาร ปลาที่เป็นโรคนี้จะมีจุดสีขาวกระจายอยู่ทั่วลำตัวมีเมือกหลุดออกมา มีอาการเฉื่อยชา สาเหตุของโรคเกิดจากการเลี้ยงปลาหนาแน่นเกินไป อาหารที่ให้ไม่คุณภาพไม่ดี อุณหภูมิต่ำ หากพบปลาตัวใดเป็นโรคควรรีบใช้ยารักษาทันทีก็สามารถป้องกันการระบาดของโรคได้ เพราะพยาธิอิกจะเข้าทำลายตัวปลาไม่พร้อมกัน

ปลาสาวยเป็นโรคอิก

วิธีการแก้ไข

ก. แช่ปลาในน้ำยาฟอร์มาลิน (Formalin) เข้มข้น 25 ส่วนในล้านส่วน (25 ซีซี. ต่อน้ำ 1 ลูกบาศก์เมตร) โดยแช่วันเว้นวัน

ข. แช่ปลาที่เป็นโรคด้วยเมทิลีนบลู (Methylene blue) ถ้าเป็นชนิดผงใช้ความเข้มข้น 2 กรัมต่อน้ำ 10 ลิตร แช่นานประมาณ 2 ชั่วโมง ทั้งนี้ให้เฝ้าสังเกตอาการของปลาอย่างใกล้ชิด แล้วย้ายไปในบ่อที่มีน้ำสะอาดอีก 2-3 วัน จุดขาวจะค่อยๆ หายไปเอง

2. โรคที่เกิดจากพยาธิ “ทริโคดينا” (*Trichodina* sp.) ส่วนมากเป็นกับปลาขนาดเล็ก พยาธิชนิดนี้จะเกาะอยู่ตามลำตัว ครีบ ซึ่งเหวี่ยงอาการที่ปรากฏคือ มีลักษณะเป็นแผ่นเยื่อบางๆ ปกคลุมบริเวณดังกล่าว ทำให้ปลามีอาการเฉื่อยชาไม่ค่อยกินอาหาร และตายในที่สุด

วิธีการแก้ไข

ก. แช่ปลาในน้ำเกลือเข้มข้น 3-5% หรือ 300-500 กรัม/น้ำ 100 ลิตร เมื่อปลามีอาการกระวนกระวาย แล้วจึงเปลี่ยนน้ำใหม่ ต่อเนื่อง 4-5 วัน เมื่อปลาเป็นปกติแล้ว เวลาเปลี่ยนถ่ายน้ำให้เติมเกลือด้วยเพื่อลดความเครียด

ข. แช่ปลาในน้ำยาฟอร์มาลิน เข้มข้น 25 ส่วนในล้านส่วน หรือ 25 ซีซี. ต่อน้ำ 1 ลูกบาศก์เมตร

ค. แช่ปลาในสารละลายต่างหัททิม 3 ส่วนในล้านส่วน 3 ซีซี./น้ำ 100 ลิตร

3. โรคท้องบวม ส่วนท้องของปลาจะบวมออกมาเห็นได้ชัดเจน ทำให้ปลาเคลื่อนไหวช้าลงและตายในที่สุด การรักษาให้ได้ผลคือ ใช้ออกซิเตทราไซคลิน 300-500 กรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม ผสมอาหารให้ปลากินติดต่อกัน 5-7 วัน ควบคู่กับการจัดการที่ดี

4. โรคที่เกิดจากพยาธิ “แดคทีโลยีรัส” (*Dactylogyrus* sp.) หรือพวกพยาธิตัวแบน โรคนี้จะทำให้ปลามีอาการหายใจไม่สะดวก เพราะพยาธิจะเข้าไปเกาะและทำลายซีเหงือกปลา

วิธีการแก้ไข

ทำได้โดยการใช้ยาฟอร์มาลิน 50 ส่วนในล้านส่วน หรือ 50 ซีซี. ต่อน้ำ 1 ลูกบาศก์เมตร หรือละลายดีพเทอร์เร็กซ์ 0.25 ส่วนในล้านส่วน ก็ได้ผลเช่นเดียวกัน และการใช้ตัวยาเข้มข้นในระดับนี้หากปลาที่แช่ในน้ำยา มีอาการทรมานทรมาย ควรรีบจับปลาไปปล่อยในน้ำที่ไม่มีตัวยา มิฉะนั้นปลา อาจตายได้ โดยทั่วไปจะแช่ไม่เกิน 10-15 นาที ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับน้ำและ อุณหภูมิของน้ำที่ใช้แช่ หากอุณหภูมิสูง น้ำมีปริมาณน้อยก็ต้องใช้ระยะเวลา น้อยกว่านี้

หมายเหตุ อัตราส่วน 1 ส่วนในล้านส่วน หมายถึง น้ำยา 1 ซีซี. ต่อปริมาณน้ำ 1 ลูกบาศก์เมตร หรือ 1,000 ลิตร

5. โรคหูดเม็ดข้าวสาร ปลาที่เป็นโรคนี้จะมีตุ่มสีขาวขุ่นขึ้นอยู่ตาม ลำตัว ลักษณะคล้ายเม็ดข้าวสาร มักพบในกรณีที่มีการปล่อยปลาลงเลี้ยง หนาแน่นเกินไป และการถ่ายเทน้ำไม่สะดวก ปลาจะผอมไม่กินอาหาร และทยอยตาย สาเหตุของโรคนี้เกิดจากเชื้อสปอร์โรซัวขนาดเล็ก

โรคหูดเม็ดข้าวสารในปลาสวาย

วิธีการแก้ไข

- ก. อย่าปล่อยปลาแน่นเกินไปและควรถ่ายเทน้ำในบ่อปลาอย่างสม่ำเสมอ
- ข. ถ้าพบปลาเป็นโรคควรฝังหรือเผา เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเมื่อพบปลาเป็นโรคแล้วไม่มีทางรักษา
- ค. การนำปลาที่เป็นโรคในระยะเริ่มแรกไปเลี้ยงในที่ที่มีน้ำถ่ายเทได้สะดวก และมีอัตราไม่หนาแน่นมากเกินไป ปลาอาจหายจากการเป็นโรคได้เองบางส่วน

*** สามารถติดต่อขอข้อมูลเพิ่มเติมในการป้องกันและรักษาโรคสัตว์น้ำได้ที่ สถาบันวิจัยสุขภาพสัตว์น้ำจืด กรมประมง โทร. 0 2579 4122 0 2579 6977**

คุณค่าทางอาหารและประโยชน์ของปลาสวาย

เนื้อปลาสวายมีโปรตีน 14% ไขมัน 5.5% ความชื้น 77.5% นอกจากนี้ยังมีแคลเซียม เกลือ คาร์โบไฮเดรต และถั่ว เป็นต้น สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน จำหน่ายสด และนำไปแปรรูป เช่น ทำปลาสวยรมควัน ลูกชิ้นปลาสวย ข้าวเกรียบปลาสวย ปลาสวยหวานและเค็ม ในกรณีจำหน่ายปลาสวยสดไม่ได้ทันทีที่สามารถเก็บไว้โดยวิธีแช่แข็ง คือ แล่เนื้อปลาเป็นชิ้นแล้วอัดเป็นก้อนเคลือบด้วยน้ำแข็งไปเก็บไว้ที่อุณหภูมิ -18 องศาเซลเซียส หรือต่ำกว่านี้สามารถเก็บรักษาเนื้อปลาสวยได้นานประมาณ 60 วัน โดยเนื้อปลามีคุณภาพคงเดิม

ผลผลิตและต้นทุนการผลิตปลาขาว

ต่อไร่ต่อรุ่น

ร า ย ก า ร	บาท	ร้อยละ
1. ต้นทุนคงที่	1,373.90	10.31
● ค่าภาษี ค่าใช้ที่ดินและค่าเช่าที่ดิน	401.25	3.01
● ค่าเสื่อมเครื่องมือและอุปกรณ์	755.34	5.67
● ค่าเสียโอกาสบ่อ เครื่องมือและอุปกรณ์	217.31	1.63
2. ต้นทุนผันแปร	11,947.17	89.69
● ค่าพันธุ์ปลา	1,515.64	11.38
● ค่าแรงงาน	2,762.87	20.74
● ค่าอาหาร	5,010.62	37.61
● ค่ายาปฏิชีวนะ	229.14	1.72
● ค่าสารเคมี	88.33	0.66
● ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	415.58	3.12
● ค่าไฟฟ้า	84.74	0.64
● ค่าอุปกรณ์	81.67	0.61
● ค่าซ่อมแซมบ่อ เครื่องมือและอุปกรณ์	765.97	5.75
● ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	165.32	1.24
● ค่าดอกเบี้ยและค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	827.29	6.21
3. ต้นทุนทั้งหมด	13,321.07	100.00
ผลผลิตเฉลี่ย/ไร่ (กิโลกรัม)		1,108.21
ต้นทุนเฉลี่ย/กก. (บาท)		12.02
ราคาขาย/กก. (บาท)		12.82

* ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2544

การแก้ปัญหากลิ่นสาบโคลน ปลาสวายที่เลี้ยงในบ่อดิน

การเลี้ยงปลาสวายในบ่อดินนั้น จะทำให้ปลามีกลิ่นสาบโคลนเมื่อนำมาทำอาหาร การแก้ปัญหากลิ่นสาบโคลน มีดังนี้

- ถ่ายเหน้าที่เลี้ยงปลาติดต่อกันเป็นระยะเวลาหนึ่งก่อนนำปลาสวายไปจำหน่าย หรือทำอาหาร
- ก่อนนำปลาไปจำหน่ายหรือทำอาหาร ควรจับปลามาใส่ในบ่อใหม่ที่มีน้ำสะอาดและอุณหภูมิต่ำ มีการถ่ายเทได้พอสมควรแล้วให้อาหารจำพวกปลายข้าวต้มผสมรำ ก่อนนำไปจำหน่าย 2-3 วัน จะทำให้เนื้อปลามีกลิ่นดีขึ้น

แนวโน้มของการเลี้ยงปลาสวาย

ปลาสวายเป็นปลาพื้นบ้านของคนไทย ประชาชนนิยมบริโภคกันอย่างแพร่หลาย เป็นปลาที่เลี้ยงง่าย เจริญเติบโตเร็ว เป็นที่ต้องการของตลาด ส่วนต้นทุนการผลิตก็ไม่สูงมากนัก ดังนั้น ปลาสวายก็เป็นปลาอีกชนิดหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับเกษตรกรที่เลี้ยงปลา

ผลผลิตที่ได้นำไปจำหน่าย

ปลาสาวยรมควัน

■ ส่วนผสม

ปลาสาวย ขนาดประมาณ ตัวละ 150-300 กรัม
น้ำเกลือเข้มข้น น้ำ 1 ลิตรต่อเกลือ 400 กรัม

■ วิธีทำ

1. ปลาสาวยชำแหละโดยผ่าจากด้านครีบล้างของปลาตลอด โดยให้เหลือส่วนท้องติดกันอยู่ ควักไส้ออกและล้างให้สะอาด
2. ดองปลาในน้ำเกลือเข้มข้น ประมาณ 1 ชั่วโมง โดยให้น้ำเกลือท่วมตัวปลา
3. นำมาตากแดด หรือย่างไฟอ่อนๆ จนปลาแห้งพอมาดๆ
4. นำมารมควัน โดยการสุมเชื้อเพลิงให้เกิดควันในเตารมควัน จนปลาเหลืองแห้งกรอบ ตามต้องการ

■ การเก็บรักษา

ปลารมควันที่แห้งกรอบแล้ว เก็บไว้ในภาชนะที่มิดชิด และนำออกผึ่งแดดบ้างเป็นครั้งคราว ถ้าปลารมควันนั้นแห้งไม่สนิทอาจเกิดเชื้อราขึ้นได้ ให้ใช้ผ้าเปียกเช็ดออก แล้วนำไปตากแดดจนแห้งสนิท เก็บไว้บริโภคได้ต่อไป

■ เชื้อเพลิงในการรมควัน

นิยมใช้กาบมะพร้าวหรือขี้เลื่อย นอกจากนั้นเศษไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ตะเคียน ชานอ้อย และซังข้าวโพด ก็สามารถจะนำมารมควันได้

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
79 ถ.งามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทร. 0-2561-4567, 0-2561-4590-6 โทรสาร 0-2941-1230
E-mail : ACFT@co-opthai.com www.co-opthai.com

คำแนะนำ

การป้องกันสัตว์น้ำจากภัยธรรมชาติ

“ภัยธรรมชาติ” หมายถึง อันตรายจากสิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมชาติ ของสิ่งนั้นๆ โดยมิได้มีการปรุงแต่ง อาทิ อุทกภัย และฝนแล้ง เป็นต้น กรมประมง จึงขอเสนอแนวทางป้องกันหรือลดความสูญเสียและความเสียหายแก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจากการประสบภาวะฝนแล้ง ฝนตกฤดูและอุทกภัย ดังนี้

ภาวะฝนแล้ง

ภาวะฝนแล้งและฝนทิ้งช่วงทำให้ปริมาณน้ำมีน้อยทั้งในแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำชลประทาน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่ใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและเกิดผลกระทบต่อการประมง ตลอดจนสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมต่อการแพร่ขยายพันธุ์และการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ โดยมีวิธีการปฏิบัติดังนี้

1. ควบคุมการใช้น้ำและรักษาปริมาณน้ำในที่เลี้ยงสัตว์น้ำให้มีการสูญเสียน้อย เช่น การรั่วซึม การกำจัดวัชพืช
2. ทำร่มเงาให้สัตว์น้ำเข้าพักและป้องกันการระเหยของน้ำบางส่วน
3. ลดปริมาณการให้อาหารสัตว์น้ำที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็นเพราะจะทำให้เน่าเสีย
4. เพิ่มปริมาณออกซิเจนโดยใช้เครื่องสูบน้ำจากกันบ่อผันให้สัมผัสอากาศแล้วไหลคืนลงบ่อ
5. ปรับสภาพดินและคุณสมบัติของน้ำ เช่น น้ำลึก 1 เมตร ใส่ปูนขาว 50 กก./ไร่ ถ้าบ่อบ่มมีตะไคร่หรือแก๊สผกเกินไปควรใส่เกลือ 50 กก./ไร่ เพื่อปรับสภาพผิวดินให้ดีขึ้น
6. จับสัตว์น้ำที่ได้ขนาดขึ้นจำหน่ายหรือบริโภคในเวลาเช้าหรือเย็น เพื่อลดปริมาณสัตว์น้ำในบ่อ
7. ตรวจสอบคุณสมบัติของน้ำจากภายนอกที่จะสูบเข้าบ่อเลี้ยง เช่น พบว่ามีตะกอนและแร่ธาตุต่างๆ เข้มข้น ควรลดการสูบน้ำเข้าบ่อ
8. งดเว้นการรบกวนสัตว์น้ำเพราะการตกใจจะทำให้สัตว์น้ำสูญเสียพลังงานและอาจตายได้
9. งดเว้นการขนย้ายสัตว์น้ำโดยเด็ดขาด หากจำเป็นต้องทำอย่างระมัดระวัง
10. แจ้งความเสียหายตามแบบฟอร์มของกรมประมง เพื่อการขอรับความช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว

ภาวะฝนตก

การเตรียมการรับภาวะฝนตก เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควรปฏิบัติ ดังนี้

1. ไม่ควรสูบน้ำฝนแรกเข้าบ่อ เพราะน้ำจะพัดพาสิ่งสกปรกจากผิวดินลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ควรปล่อยให้น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น จึงนำน้ำไปใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
2. ควรสูบน้ำในบ่อให้สัมผัสอากาศจะช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนและป้องกันการแบ่งชั้นของน้ำ
3. ป้องกันการไหลของน้ำฝนที่จะชะล้างแร่ธาตุและสารเคมีจากผิวดินลงสู่บ่อ ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำได้
4. งดการรบกวน การจับและขนย้ายสัตว์น้ำ ควรรอจนกว่าคุณสมบัติของน้ำมีสภาพดีเป็นปกติ
5. งดจับสัตว์น้ำเพื่อการอนุรักษ์ เนื่องจากสัตว์น้ำจะผสมพันธุ์หลังจากฝนตกใหม่ๆ

ภาวะอุทกภัย

การป้องกันสัตว์น้ำสูญหายจากภาวะอุทกภัยควรปฏิบัติตามสภาวะการณ์ก่อนเกิดภาวะอุทกภัย คือ ให้จับสัตว์น้ำที่ได้ขนาดตลาดต้องการออกจำหน่าย ก่อนช่วงมรสุมในฤดูฝน พร้อมทั้งสร้างกระชังในลอน กระชังเนื้อวน บ่อซีเมนต์ หรือชิงฮวนในลอนล้อมรอบบ่อ เพื่อกักขังสัตว์น้ำ

“สัตว์น้ำจะปลอดภัย ให้ป้องกันหมั่นดูแล”

กรมประมง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์